

# Presja turystyczna w Beskidzie Żywieckim w kontekście potrzeby zrównoważonego rozwoju obszarów górskich

## Tourist impact in Beskid Żywiecki Mts. in the context of the need for sustainable development of mountain areas

Tomasz Lach<sup>1</sup>, Weronika Dragan<sup>2</sup>, Tomasz Parusel<sup>1</sup>

Uniwersytet Śląski, Wydział Nauk o Ziemi  
ul. Będzińska 60, 41-200 Sosnowiec, Polska

<sup>1</sup>Katedra Geografii Fizycznej

<sup>2</sup>Katedra Geografii Ekonomicznej

e-mail: tp\_oficjal@interia.pl

---

**Abstract.** The mountain areas are sensitive and vulnerable ecosystems to the negative influence of human impact. So, these areas should be protect by their inhabitants, local managers and tourists, which visit mountains areas. It is necessary to maintain rules of sustainable development. The tourism is one kind of this impact on the mountain areas, not only in Poland. In the Beskid Żywiecki Mts. main tourism form are: mountain hiking, skiing, horse and motor tourism. The degradation of plant cover, soil erosion, relief transformation, littering, eutrophication and noise pollution are the most important effects of analyzed form of tourism at study area.

**Słowa kluczowe:** antropopresja, Beskid Żywiecki, degradacja środowiska, turystyka

**Key words:** human impact, the Beskid Żywiecki Mts., environmental degradation, tourism

### Wprowadzenie

Obszary górskie stanowią wrażliwe ekosystemy, których stabilność może być zaburzana przez wiele czynników. Wysokotowarowe rolnictwo na pochyłych zboczach, nieracjonalna gospodarka leśna, budownictwo mieszkaniowe i rekreacyjne czy też rozbudowa sieci drogowej wywierają presję na tereny górskie, nie tylko w Polsce (Kozak 2005). Czynniki te oddziałują jednak przeważnie w niższych partiach gór, natomiast niniejsza praca skupia się na jednym z głównych czynników degradujących ich wyższe partie – turystyce. Obecna jest ona w polskich górach od ponad 100 lat, nasiliła się jednak w ostatnich kilku dziesięcioleciach.

Górskie ekosystemy wymagają szczególnej troski ze strony ich mieszkańców, instytucji i organów nimi zarządzających oraz, o ile nie przede wszystkim, osób odwiedzających je w celach turystycznych i rekreacyjnych. Troska ta winna wyrażać się w dążeniu do zachowania gór w stanie możliwie zbliżonym do naturalnego, a zatem w przestrzeganiu zasad rozwoju zrównoważonego (Kozłowski 1997). Jednym

z przykładów polskich terenów górskich, gdzie obserwować można nasilającą się presję masowej turystyki stojącą w sprzeczności ze wskazanymi zasadami, jest Beskid Żywiecki. Celem pracy jest przegląd wpływu różnych form turystyki na środowisko przyrodnicze w wybranych częściach tej grupy górskiej.

Beskid Żywiecki jest – po Tatrach – najwyższą polską grupą górską i rozciąga się od Przełęczy Zwardońskiej i doliny Soły na zachodzie po Przełęcz Sieniawską na wododziale Raby i Dunajca oraz dolinę Skawy w części wschodniej (Figiel et al. 2012). Powierzchnia Beskidu Żywieckiego w granicach Polski wynosi ok. 1100 km<sup>2</sup> i obejmuje 4 submezoregiony (Kondracki 2011): Beskid Żywiecki właściwy (513.511), Pasma Babiogórskie (513.512), Działy Orawskie (513.513) i Beskid Orawsko-Podhalański (513.514). Obszar badań budują utwory fliszowe w postaci naprzemianległych warstw piaskowców i łupków (Książkiewicz 1972, Stupnicka 2007). Charakter budowy geologicznej, a szczególnie łatwość wietrzenia i splukiwania łupkowej zwierzchniny, ułatwia degradację powierzchni terenu na skutek presji różnych form turystyki.

### **Formy oraz skutki turystyki masowej w Beskidzie Żywieckim**

Krajobraz właściwego Beskidu Żywieckiego (kulminacja Pilsko, 1557 m n.p.m.) oraz Pasma Babiogórskiego (Babia Góra, 1725 m) ma charakter zdecydowanie górski, atrakcyjny dla masowej turystyki. Sprzyja jej również bliskość konurbacji (katowickiej i rybnickiej) oraz aglomeracji (krakowskiej i bielskiej). Odmienne w swym przeważająco pogórskim charakterze, który nie sprzyja rozwojowi ruchu turystycznego, są Działy Orawskie (Wajdów Groń, 934 m) oraz Beskid Orawsko-Podhalański (Kielek, 961 m). Z uwagi na ten fakt, przykłady omówione w niniejszym opracowaniu ograniczają się do Beskidu Żywieckiego właściwego oraz Pasma Babiogórskiego.

Najstarszą formą turystyki uprawianej na obszarze badań jest turystyka piesza, a dalszemu jej rozwojowi sprzyja dobra i wciąż poprawiająca się dostępność komunikacyjna, która umożliwia odbywanie wycieczek jednodniowych. Również baza noclegowa oraz gastronomiczna ulegają poprawie i rozszerzeniu, coraz częściej procesowi temu towarzyszy jednak zmiana struktury właścicielskiej obiektów. Silnie rozwija się sektor prywatny, przy jednoczesnym stopniowym zaniku dominujących dawniej placówek Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego (PTTK). Przykładem może być likwidacja tzw. Dworca Beskidzkiego w Zwardoniu.

Turystyka piesza, choć sama w sobie nie niesie znaczących negatywnych skutków dla środowiska, wiąże się jednak z pewnymi zjawiskami towarzyszącymi. Zaobserwowano mianowicie bardzo częste przypadki nielegalnego wjazdu i parkowania samochodów w miejscach ku temu nieprzeznaczonych. Przyspiesza to degradację pokrywy roślinnej oraz w konsekwencji sprzyja degradacji pokrywy glebowej (splukiwanie fragmentów odsłoniętych). Zjawiska te są szczególnie nasilone w pobliżu dróg dojazdowych do atrakcyjnych krajobrazowo części badanej grupy górskiej (Korbielów, Miłówka i Zwardoń w Beskidzie Żywieckim właściwym oraz Zawoja w Paśmie Babiogórskim). Bezpośrednie skutki masowej turystyki pieszej obserwuje się w rejonach jej szczególnego natężenia (grupa Pilska, masyw Babiej Góry) i obejmują fizyczną likwidację pokrywy roślinnej na szlakach turystycznych oraz zaśmiecanie ich obrzeży. Zaśmiecanie jest także otoczenie schronisk turystycznych i tzw. bacówek PTTK oraz pensjonatów prywatnych.

Narciarstwo w Beskidzie Żywieckim rozwija się od kilku dziesięcioleci, jednak jego silny rozwój datuje się na ostatnią dekadę XX w. oraz na czasy nam współczesne. W tym okresie na terenie badanej grupy górskiej powstały liczne inwestycje ukierunkowane na obsługę narciarzy – głównie zjazdowych (zarówno niezależne małe wyciągi, jak i duże ośrodki narciarskie z rozbudowanym systemem tras). Przykład stanowi m.in. stacja turystyczno-narciarska „Mosorny Groń” w Zawoi (Pasma Babiogórskie, fot. 1A).

Budowa tras zjazdowych oznacza fizyczną likwidację pierwotnej pokrywy roślinnej, co skutkuje wzmoczoną erozją podłoża. Poza okresem zalegania pokrywy śnieżnej stwierdzić można występowanie licznych rynien erozyjnych (fot. 1A), które często są sukcesywnie poszerzane w kolejnych sezonach narciarskich. Intensywne splukiwanie podłoża w trakcie ulewnych opadów i roztopów wiosennych utrudnia rozwój

roślinności w obrębie rynien, która mogłaby je ustabilizować. Silna erozja prowadzić może wręcz do deformacji rzeźby terenu, a na odsłonięte podłoże wkraczać mogą ponadto obce gatunki roślin (w tym inwazyjne). Nasilonemu rozwojowi narciarstwa towarzyszy również wzmożony pobór wody na potrzeby sztucznego naśnieżania. Góry, a szczególnie wyższe ich partie, gdzie deficyt wody jest niejako wpisany w ich specyfikę (tereny wododziałowe), podatne są na spadek przepływów w ciekach, co z kolei skutkuje degradacją ekosystemów rzek i potoków. Omawiany problem coraz wyraźniej zaznaczał się będzie na terenach poniżej dużych stacji narciarskich (fot. 1A), w tym szczególnie w okresach posusznych.



Fot. 1. Widok ogólny terenu stacji narciarskiej Mosorny Groń (A), motocykle crossowe przy schronisku na Hali Krupowej (B) (fot. T. Lach)

Fig. 1. General view of "Mosorny Groń" ski complex (A), motorcross motorcycles near mountain shelter at Hala Krupowa (B) (photos by T. Lach)

Chronologicznie najmłodszymi formami turystyki w Beskidzie Żywieckim są konna (hippiczna) i motorowa, których rozwój postępuje od końca lat 90. XX w., wraz ze wzrostem zamożności społeczeństwa. Formy te, choć rozwijają się w podobnych uwarunkowaniach, oddziałują jednak zdecydowanie odmiennie. Turystyka konna w badanej grupie górskiej wciąż jest relatywnie słabo rozwinięta; przykładami obiektów z nią związanych są stadniny koło Toporzyska (Beskid Orawsko-Podhalański) i w Żywcu-Sporyszu (Beskid Żywiecki właściwy). Negatywne oddziaływanie turystyki hipicznej w postaci degradacji pokrywy roślinnej jest jednak niewielkie.

Zdecydowanie wyraźniej natomiast zaznaczają się skutki turystyki motorowej, która coraz powszechniej wkracza na teren Beskidu Żywieckiego. Nielegalne często rajdy samochodów terenowych, quadów i motocykli crossowych (fot. 1B) powodują drastyczną wręcz degradację i erozję pokrywy glebowej. Drogi i ścieżki mają głęboko wcięte koleiny, które w czasie opadów przekształcają się w rwące potoki. Wykorzystaniu pojazdów mechanicznych towarzyszy także emisja hałasu, co powoduje płoszenie zwierząt.

## Podsumowanie

Obszary górskie stanowią ekosystemy niezwykle wrażliwe i podatne tym samym na negatywne skutki różnych form aktywności człowieka. Z tego względu powinny być one objęte szczególną troską w ramach zachowania zasad rozwoju zrównoważonego. Jednym z rodzajów działalności człowieka na terenach górskich jest szeroko rozumiana turystyka. W Beskidzie Żywieckim głównymi jej formami, wedle chronologii rozwoju, są: piesza, narciarska, konna oraz motorowa. Do najważniejszych negatywnych skutków turystyki w badanej grupie górskiej zaliczono: degradację pokrywy roślinnej, erozję pokrywy glebowej, zaśmiecanie

oraz nadmierny hałas towarzyszący zwykle turystyce motorowej. Należy w tym miejscu podkreślić, iż Beskid Żywiecki w chwili obecnej z całą pewnością nie można zaliczyć do obszarów górskich objętych zasadami rozwoju zrównoważonego. Rysuje się tym samym coraz silniejsza potrzeba racjonalizacji turystyki w tym regionie.

## **Literatura**

- Figiel S., Janicka-Krzywda U., Krzywda P., Wiśniewski W.W. 2012. Beskid Żywiecki. Przewodnik. Oficyna Wydawnicza „Rewasz”, Pruszków, p. 520.
- Kondracki J. 2011. Geografia regionalna Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, p. 468.
- Kozak J. 2005. Zmiany powierzchni lasów w Karpatach Polskich na tle innych gór świata. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, p. 135.
- Kozłowski S. 1997. W drodze do ekorozwoju. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, p. 286.
- Książkiewicz M. 1972. Karpaty. W: Budowa geologiczna Polski: T. IV. Tektonika. Wydawnictwa Geologiczne, Warszawa, p. 228.
- Stupnicka E. 2007. Geologia regionalna Polski. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, p. 346.